

KM-sak 4/07

Truet liv - troens svar.

Kirkens vitnesbyrd i lys av klimaendringer og arbeid med miljø, forbruk og rettferd

Merknader kirkemøtekomitéen:

Kirkens oppgave er å bevare helligheten. Duft av hellighet beskytter jorden, ellers forvandles den til råvare. Når jorden og dens liv forvandles til råvare, reiser den seg mot menneskene i historiens største slaveopprør.

Martin Lønnebo, biskop emeritus på Kirkemøtet 2007

Klimatrusselen krever handling. Dokumentene til denne saken viser at miljøengasjementet har økende oppslutning i Den norske kirke. Men vi er ikke kommet langt nok. Vi leter etter nye grep som kan føre oss videre. Vi søker et fornyende åndelig språk som kan gi kirken kraft til, å fortsette og videreutvikle sitt engasjement. Vi gleder oss over mange viktige bidrag fra forskjellige teologiske og åndelige tradisjoner. Vi minner f. eks. om Kirkemøtets eget vedtak fra 1996, som var utformet som en gudstjenesteliturgi og hustavlen "Ropet fra en såret jord". Ungdommens kirkemøte i år ga oss viktige impulser under temaet "økologisk tro". (UKM 04-07). Biskopene har nylig understreket det samme i en kort og klar tekst samlet i setningen "Det haster, det koster, det nytter" (BM-26/07).

Årets kirkemøte har på forskjellig vis bekreftet at det nå er et akutt behov for å komme videre. Situasjonen krever et avgjørende gjennomslag for nye holdninger og nye handlingsmønstre, ikke minst i den rike del av verden. Mange taler om et *paradigmeskifte*, altså om dyptgående endringer som omfatter grunnleggende verdier, holdninger og handlingsmønstre hos den enkelte og i samfunnet vårt. Vi er oss bevisst at kirken har et spesielt ansvar i denne prosessen og at mange nå har forventninger til kirkens videre engasjement. Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim bekreftet dette i sin tale til årets kirkemøte.

Som kirke utfordres vi ikke bare av klimaendringene, men også av den fattigdommen store deler av verdens befolkning lever under. Kirkene i sør roper til oss. Vi er blitt minnet om at dette også dreier seg om hvordan de internasjonale, økonomiske institusjonene fungerer, blant annet gjennom den såkalte AGAPE-prosessen i Kirkenes Verdensråd. Her viser vi til en annen sak på årets kirkemøte, "Økonomisk globalisering som utfordring til kirken" (KM-10/07), hvor dette perspektivet føres videre.

Komiteen har kommet til at vi trenger en ny og dyptgående *reform* i vår kirke som tydeliggjør kirkens oppdrag i forhold til disse utfordringene. Vi må tenke langsiktig og handle nå. Komiteen mener at det bør hentes inspirasjon fra de to andre viktige reformprosessene som er på gang i kirken, nemlig trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen. Samtidig som innholdet i denne bærekraft-reformen må gjenspeiles i de andre reformene. I gudstjenesten skal vi få ny kraft til å løfte det truede liv frem for Guds ansikt, i trosopplæringen må dette formidles og videreføres til barn og unge. Likheter ligger også i at det dreier seg om prioriterte og styrte prosesser som over tid skaper synlig endring i kirken som helhet.

Komiteen har valgt å fokusere på et etablert begrep som vi mener kommuniserer i en videre kontekst enn kirkens egen. Begrepet er *bærekraft* og slo for alvor igjennom i forbindelse med rapporten fra Brundtlandkommisjonen (1987). Dersom vi ikke makter å skape et verdi- og forbruksmønster som gjør utviklingen bærekraftig, vet vi at det vil føre menneskeheten og livet på vår klode ut i en dyptgående krise.

Komiteen erkjenner at det dreier seg om ansvarlige og langsiktige prosesser, og har derfor valgt å fokusere på et tidsløp på *ti år*. Målet er at alle menigheter skal være grønne menigheter og alle fellelråd miljøfyrtårnsertifiserte. For å oppnå dette må det lages konkrete milepæler underveis.

Når vår Herre og mester Jesus Kristus sier: "Gjør bot osv.", så vil han at de troendes hele liv skal være en bot. (Martin Luther, 1517, 1.tese på kirkedøren i Wittenberg)

Ti år fører oss fram til 2017. Dette er et viktig år for en kirke som har sitt historiske utgangspunkt i reformasjonen. Da er det 500 år siden Martin Luther slo opp sine 95 teser på kirkedøren i Wittenberg. Luthers utfordring var en annen enn vår. Men vi ser en dyp, indre samklang mellom hans prosjekt og de utfordringer vi står overfor i dag. Det dreier seg i begge tilfeller om å se sammenhengen mellom en frigjørende tro og et liv i tjeneste.

På vei mot reformasjonsjubileet er det avgjørende å beholde fokus på troens frigjørende sentrum, slik også biskop Martin Lønnebo har minnet oss om. Troen skaper undring, glede og ydmykhet overfor Guds rike skaperverk, den gir både mot til å se virkeligheten slik den egentlig er, den utfordrer til liv i forsakelse, samtidig som den bærer med seg håp.

Reformasjon gir oss inspirasjon til tydelige teser og modige handlinger. Vi henter også inspirasjon fra mange andre åndelige strømninger, for eksempel urfolkens tradisjoner med deres jordvendte åndelighet og ydmykhet overfor skaperverket.

Menneskets liv er felt inn i jordas liv. Dette er urfolksperspektivet i denne saken. I klimakrisens tidsalder skulle vi kanskje se at det er ved å bøye oss ydmykt mot jorda at vi strekker oss mest mot himmelen.

Tore Johnsen, leder av Samisk kirkeråd på Kirkemøtet 2007

Ved å fokusere på et tiår med reformasjonstroen som inspirasjonskilde, håper vi ved periodens ende å kunne se tydelige spor av endringer i kirkens liv som vi håper en bærekraftsreform vil føre til.

Sakens praktiske og økonomiske sider har ikke vært utredet, men som statusrapporten dokumenterer, finnes det allerede mye kunnskap, atskillig erfaring og betydelig engasjement i vår kirke. Mange verktøy er på plass og samarbeidsrelasjoner og nettverk er etablert. Sentrale prosesser og styringsdokumenter, som for eksempel gudstjenestereformen, trosopplæringsreformen, kommunikasjonsplattformen og Den norske kirkes strategiplan nevner dette anliggende.

En reform vil dreie seg om å sette alt dette mer i system og forplikte kirkens mange ulike aktører. Komiteen tenker seg ikke tunge administrative prosesser, men tydelige prioriteringer i kirkens planarbeid, slik dette for eksempel kommer til uttrykk i Plan for diakoni som årets kirkemøte har vedtatt. Komiteen mener at implementeringen av den nye diakoniplanen vil være et utmerket utgangspunkt for denne reformen.

Innholdet i bærekraftreformen vil angå alle nivåer i kirken og vil forutsette et bredt samarbeid, både i Norge og internasjonalt. Nasjonalt gjelder dette ikke minst samarbeidet med Kirkens arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA), kirkelige utdanningsinstitusjoner, yrkesorganisasjoner og frivillige organisasjoner. I globalt perspektiv må det samarbeides med organisasjoner som Kirkens Nødhjelp, misjonsorganisasjoner, våre søsterkirker og økumeniske samarbeidsorganer.

Komiteen takker for stort engasjement og mange verdifulle innspill til vårt arbeid med denne saken og ber Kirkerådet ta med innspillene i det videre arbeidet.

Komiteen erkjenner at en slik reform vil være avhengig av strukturelle endringer og prioriteringer i kirkens måte å fungere på. Det vil også måtte bety at miljøengasjementet tilføres midler. Regjeringen utfordres til å bidra til å gjøre et slikt tiår mulig for kirken.

Ungdommens kirkemøte 2007 utfordrer oss:

Vi fikk et oppdrag om å forvalte Guds skaperverk – ikke å herske over det. Men hvordan har det gått? Hva er vi i ferd med å gjøre med jorda vår, hverandre og oss selv? Vi erkjenner i smerte at vi som mennesker og kirke har sviktet vårt oppdrag. Sammen med mannen utenfor Jeriko må vi rope: ”Kyrie eleison, Herre gi oss synet tilbake! Åpne øynene våre så vi kan gjenkjenne det vakre i naturen, i hverandre og i oss selv. Gud gi oss krefter og vilje til å handle.”

Kirkemøtets vedtak:

Vær en stemme i vår tid, som taler rett om de store spørsmål. Gi folk håp. Man menneskene til ydmykhet. Bruk deres store nettverk.

Bistands- og miljøvernminister Erik Solheim til Kirkemøtet 2007

Den norske kirke er del av et globalt kirkefellesskap som tror på Gud som skaper, frelser og opprettholder av alt liv. Mennesket er både selv en del av jordas biologiske mangfold og har samtidig fått et spesielt oppdrag om å ta vare på Guds skaperverk. Menneskeskapte klimaendringer er nåtid. Mennesker på spesielt utsatte deler av kloden kjemper allerede mot konsekvensene av klimaendringene. Dagens klimaendringer gjør at Den norske kirke må innta en tydelig holdning og kreve ansvarlig handling av seg selv og andre.

Kirkemøtet tar den fremlagte rapporten om arbeidet med miljø, forbruk og rettferd til etterretning og takker alle som har vist engasjement og ansvar og som har gjennomført viktige tiltak i dette arbeidet.

Gjennom dette er det utviklet nødvendig verktøy og bygget verdifulle nettverk. Klimaendringenes omfang og alvorlige konsekvenser krever at dette engasjementet ikke må svekkes i fremtiden, men intensiveres på alle plan i kirken. Hver på sin plass må delta i arbeidet med praktiske handlinger og bidra til en grunnleggende holdningsendring. Kirkemøtet vil understreke at arbeid for rettferd og vern av skaperverket er en konsekvens av troen på Gud som skaper, frelser og livgiver.

***Jordas redningsflåte har 2 årer, den tekniske og den etiske.
Kirkens store oppgave er å samle seg med alle mennesker av god vilje om den etiske åra.***

Martin Lønnebo, biskop emeritus på Kirkemøtet 2007

1. Kirkemøtet utfordrer de sentralkirkelige råd og bispedømmerådene til:

- Umiddelbart å iverksette en bærekraftreform frem mot reformasjonsjubileet i 2017 som berører all kirkelig virksomhet.

Kirkemøtet innser at dyptgripende endringer må gjennomføres. En må omprioritere ressurser og ved større samarbeidsprosjekter søke om statlige midler. Kirkemøtet ber Kirkerådet legge fram en milepælplan med årlige mål på KM 2008 og at bærekraftreformen innarbeides i strategiplanen for Den norske kirke.

- Å arbeide for at troens økologiske dimensjon blir tydeliggjort i alt kirkelig arbeid og i økumenisk samarbeid med andre kirker. Enkeltmennesker og menigheter må gis hjelp til å fremme en "jordvendt kristen praksis" der man følger Kristus i tjeneste for skaperverket og medmennesker. Kirkemøtet ber om at det til dette utarbeides materiell til refleksjon og bruk i menighetene, som styrker trosgrunnlaget, utfordrer til engasjement og handling og gir et håpssperspektiv. Dessuten bør dette være et viktig tema i interreligiøs dialog.
- Å involvere og kurse kirkelige ansatte i dette arbeidet. Det må søkes samarbeid mellom menighetene på prostiplan og det må etableres kommunikasjonslinjer om dette mellom menigheter og bispedømmene. Det må etableres et minimum av tjenlige strukturer nasjonalt og regionalt. Det gode samarbeid med miljø-, solidaritets- og misjonsorganisasjonene må videreutvikles.
- Å utvikle hvert sitt spesialområde med utgangspunkt i regionale forhold (for eksempel kortreist mat i Nidaros, Sellafeld og oljeleting i Sør-Hålogaland).
- Å utfordre arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner til å se sitt felles ansvar for å motarbeide en fortsatt forbruksvekst og vise solidaritet overfor våre etterkommere og mennesker i andre deler av verden. Biskopene bør gå foran i dette arbeidet.

Først når noen klarer å beskrive et miljøvennlig samfunn som vi gleder oss til å leve i, kommer ting til å skje - og da kan det skje fort.

Meteorolog Siri Kalvig siterer Jon Bing på Kirkemøtet 2007

2. Kirkemøtet utfordrer menighetene og fellesrådene til:

- Å gi alle i menighetene mot og veiledning til å praktisere troen på en måte som viser at vi er en del av naturen med et spesielt forvalteroppdrag. I dette arbeidet kan vi hente mye kunnskap og inspirasjon fra urfolkenes tradisjoner.
- Å samarbeide bredt med andre lag og organisasjoner i nærmiljøet.
- Å leve i Jesu etterfølgelse og å se at nestekjærlighet i dag innebærer miljøengasjement.
- Å løfte fram gleden ved å leve enklere i forbrukersamfunnet. Nøkkelen til nødvendig holdningsendring må ligge i forsakelsen og i gleden over et forpliktende fellesskap.
- Å bli grønne menigheter og arbeide med miljøfyrtårnsertifisering av fellesråd.
- Å bruke verktøy som ”Grønn kirkebok” og Kirkelig nettverk for miljø, forbruk og rettferd aktivt i sitt arbeid.
- Å feire ”Skaperverkets dag” og å bruke advents- og fastetiden til å fokusere på miljøengasjement

Å gå ned i levestandard er ingen lett øvelse. I går ba biskopene oss om å gå opp i livskvalitet.

Ingrid Vad Nilsen siterer fra Nordlys etter gudstjenesten på Verdens miljøverndag 3. juni 2007

3. Kirkemøtet utfordrer oss som enkeltmennesker til:

- Å undre oss over storheten i Guds skaperverk, glede oss over at han kom til jorden i Jesus Kristus og takke for at han skaper og fornyer liv ved sin Ånd.
- Å se at det gode livet finnes først og fremst der vi bor. Vi trenger ikke å reise over hele kloden for å lete etter det.
- Å bevisstgjøre oss våre handlingsrom, være konkrete og leve enklere i eget hverdagsliv. Kirkemøtet utfordrer hver enkelt til å bli med i forbrukernetttverket Grønn Hverdag, ta miljøsteget og klimatesten og avgi et personlig klimaløfte (www.gronnhverdag.no og www.klimaloftet.no).
- Å støtte og oppfordre våre medmennesker til å ta aktive miljøvalg i sin hverdag.
- Å arbeide for å sette miljø- og klima på dagsorden ved kommune-, fylkes- og stortingsvalg.
- Å oppfordre lokalpolitikere til å legge til rette for bærekraftig utvikling i nærmiljøet.

La barnebarnets øyne være dine skriftespeil.

Martin Lønnebo, biskop emeritus på Kirkemøtet 2007

4. Kirkemøtet utfordrer Regjeringen og Stortinget:

Som kirke vil vi gi støtte til konkrete og modige tiltak til beste for oss, kommende generasjoner og alt liv på jorden. Derfor vil vi sammen med alle mennesker av god vilje utfordre regjering og Storting til å inngå en tverrpolitisk allianse for å vedta et omfattende og ambisiøst klimaforlik. Det må føre til kraftige kutt i Norges klimagass-utslipp og aktivt bidra til global bærekraftig bruk av jordas ressurser. Det må bl.a. innebære:

- at Norge arbeider for en ny og langt mer ambisiøs klimaavtale der alle land deltar, men med differensierte forpliktelser
- at Norge gir fattige land mer hjelp til å tilpasse seg klimaendringene. Det må tas initiativ til at rike land betaler en avgift på klimautslipp som kan gå til klimatilpasning i fattige land
- at det satses betydelig mer på forskning og bruk av fornybar energi
- at petroleumsutvinning snarest blir CO₂-nøytral.

Norge har et spesielt ansvar som petroleumspoduserent og forvalter av enorme inntekter av denne produksjonen. Dette ansvaret må føre til:

- at petroleumsvirksomheten ikke skaper økt belastning på sårbart miljø, særlig i nordområdene
- at Statens Pensjonsfond Utlands temabaserte investeringer flyttes til bransjer som fremmer framtidrettet klimavennlig energi
- at en større andel av fondet settes av til klimaforskning.
- at det settes av betydelige beløp til strakstiltak, for eksempel til å forhindre avskoging i tropiske regnskogsområder.

Den økonomiske vekstfilosofi, som er styrende for både nasjonal og privat økonomi, er umoralsk. FNs miljøprogram slår fast at ressursforbruket i industrialiserte land må ned til en tiendedel av dagens forbruk for å bli globalt bærekraftig. Politiske myndigheter må iverksette nødvendige tiltak og kreve noe av oss alle.

Vi må alle forsake noe av vårt forbruk til fellesskapets beste. Politiske myndigheter må derfor:

- stille klare krav til næringslivet om bærekraftig virksomhet og gi nødvendige rammer for dette
- fatte modige og populære vedtak som krever noe av oss alle.

Det er derfor høyst nødvendig med en nasjonal strategi og handlingsplan for bærekraftig utvikling.

Underfulle Gud, din visdom er høyere enn vi kan fatte.
Vi lovpriser deg for din storhet, preget inn i jord og hav og himmel.
Gjennom skaperverkets store vev har du gitt oss del i livets gave.
Som mennesker tatt av jorden har du blåst din Ånd inn i oss.
Vis oss hva det betyr å bære ditt bilde i et truet skaperverk.
La din kjærlighet og omsorg for skaperverket bli vår.
Gi oss vilje og kraft til å vende om og kjempe på livets side.
I troen på deg, og sammen med alle dine skapninger,
samles vi for ditt ansikt – i takknemlighet for livets gave
og i bønn for en såret jord.

(Samlingsbønn fra gudstjeneste på Verdens miljøverndag, Tromsø, 03.06.2007)